

ACC. NR. 9993

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SKÅNE

Upptecknat av: I. Ingers.

Härad: TÖRNA

Adress: Mansson

Socken: ÖSTERBY, LUND & LANDSKO Berättat av: ANNA HANSSON

Uppteckningsår: 1929 Född år 1853 i G. Torn

Uppteckningen rör

REG. 25

Skriv endast på denna sida!

O. Torn. Torna, Sk.
Lundslandsförs., Flc.
uppt. 1929.

1.

2293

J. Ingars, 1929

Anna Mårtenson
f. 1853, öfT.

Goenisse.

För hade di "goenisse" mä. Hann skolle ha julamat hann mä. Goenisse.

Hann skolle ha milk å gröd, såmm skolle sättas äpp po lauted.

Ella konne hann ble on, då hann asa därifrå, åmm hann ente fick
sin julagröd.

När såmma di miste nå'd, så sa di: De hade väl goenisse
tad å båred te andra.

Sin en án ble stor å komm ud å tjena, så va där allri tal
åmm nán goenisse. De va såmm en hörde i barndåmmen di snacka
åmm.

Lauted, loftet.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Att få veta sin tillkommandes namn:

Di to ärtor. Så hitte di en bäl såmm där va nie ärtor i. Att få veta
sin till-
kommandes
namn.
Så skolle di ta den nieme ärtan å lägga po en sten, där såmm di
jick inged. Å de fästa manfålked, såmm komm å skolle gå inged å
jick övor dendärna ärtan, de named skolle därras mann få.

Å fastor honn så röjtaren, å hann hidde Pål. Å då sa honn:

"Nä minschann ska min mann hidda Pål." - Menn de ble Pål Eriksen
lia välli. De va åmm vintoren.

Bäl, balja, skida; även ärtabäl. Ingæd ing (in). Röjtare,
ryktare. - Detta var alltså intet midsommars bruk. Jfr uppteck-
ningarna om midsommar och de olika förfaringssättet att få vet-
skap om sin tillkommande.

Sägnen om Kungsmarken.

Där bode en di kalla "Tröls po backana". Nu hade hann tre barn, Sägnen
 två döttrar å en sän. Å sänén han fick sin arvedel å reste udrikes. Kungsmarken
 Å Tröls va möed rig, å dättrana va klädda i selvor å gull. Å di hade
 skänkt kläckorna te domtjärkan. Å di tordes ente ringa i domtjärkan
 förän di så Trölses dättra di komm po Skingatorna backa.

Å så va de sänén; hann ö-la sin arvedel. Å så tänkte hann po Hr. Truls
döttrar.
 sina systra, ad di va klädda i selvor å gull å såddent. Så hann passa
 pó dämm å röva dämm. Så va de färällrana, di va så tjea au ed, så den
 ene ska ha sänkt se i brännan, å den andre ska ha hängt se. Så röva
 hann te se va där va. Så reste hann udrikes ijenn.

Kungsmarken, ett stort cuppodlat område, i S. Sandby sn, gränsande
 intill Ö. Torn. Kungsmarken säges ha varit odlad på den tiden den
 ovannämnde Truls bodde där. Sägnen är ett återgivande på prosa av
 den gamla folkvisan om hr Truls döttrar, som är lokaliserad till
 flera platser i Skåne.

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om kyrkogång i Lunds landsförsamling.

Lannsfärsamlingana di hade fira stola i domtjärkan - au Kyrkogång.
di ingelöjt stolana. Di va nämmst dären. Karana å kvingorna
di hade värs två po där sia åmm mittelgången. Ongdommen fick
ente seda där. Di fick seda i di löse stolana. Där va ente
tjyllnad i tjärkan, där va så kalt i denn tiden. Når de va skitt
å gå, så jick di te tjärkan me träsko. De va jynga-träsko me mäs-
singsjoror. Nu har ente de vad po en fårti år. Då jick em te
tjärkan i vallmals-tjol å spedetröja å blått kläde po hoeded.

Då hållt di ettor, så ongdommen åsse skolle gå i tjärkan.

Då ville di helst di skolle gå väránn sönda.

(På frågan, om även ibland Lundaborna iakttogs bruket att
manfolk och kvinnfolk sutto på var sin sida om mittelgången,
svarades: Allri en så där va en fru, såmm sad hos harren.)

Lannsfärsamlingana, d.v.s. invånarna i landsförsamlingen.
Ingelöjt, innelyckt (försedd med dörrar). Jynga-träsko, träskor
ifrån Göinge.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrkliga bruk i Norra Nöbbelöv.

När ja tjente po Nibbele boställe - de va sjuttifemm ja
komm did å sjuttisju ja komm därifrå - så skolle dränga å
tösor omskiftas å gå i tjärkan. Menn de va ente så lant å gå
ifrå boställed å nör te byen.

Kyrkogång i
N.Nöbbelöv.

Där va en gammal kläckare å sto å gava - di hade ingen
årjel. Hann ställa en stol å bridde ud en nesdúg di skolle
åffra i. De va juladá å påskadá. Såmma la en tjugefemmöring,
å ábóana la femti öre.

Offer till
klockaren.

Nibbele boställe, Nöbbelöv boställe, gård i N.Nöbbelöv.

Husförhör och nattvardsgång.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Anna Måansson har varit med om många husförhör. I Östra Torn Hus-
förhör.
hade man dem i skolan framme i Ö.Torns by (där som nu är kommunal-
hus); men i Sandby gick det om på gårdarna. De gamla kommo om för-
middagen och ungdomen om eftermiddagen. Under tiden Söderlind var
domkyrkoadjunkt i Lund (1879-1885) var man trägen till att gå på
husförhör. Han räknade upp dem från vartenda nummer. Det blev all-
tid antecknat i deras prästasedlar (prästbetyg), när de hade be-
vistat husförören och nattvardsgångarna. - I Sandby hade de trak-
tering, när husförhöret var slut, men det hade man inte i Ö.Torn
som Anna kan minnas. Husförören upphörde på 1890-talet. Den siste
gången Anna gick på husförhör var där inga äldre. "Där va bara di,
såmm nylians hade gåd å lest. Då tytte ja, ad ja behövde ente gå te
húsfärhörs tiare."

Man fick inte äta på morgonen, innan man gick till nattvarden: Natt-
vardsgång.
"Di skolle fasta den dan di jick te nattvården. Menn når di komm
himm, så va de jo mad."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrkoskrift (en bestraffning).

I min barndåmm så va där en tös, såmmede skaffad se en Kyrkoskrift.
glytt. Honn skolle stå tjärkeskreft. Prästen skolle lesa över
na å ji na färlåtelse. Så skolle där två manna fylja mä å höra
ad honn ble skreftad.

Denn karen, såmmede di hade reda po hade skytt 'ed, hann skolle Stockstraff.
stå i gavestäcken, å alla där jick fårbi di fick spotta po 'en.

Menn de har ente vad i min tid.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Begravning.

Får jick di å bar ligen änna te stan. Så fick di va många, di Begravning.
fick skjuttas te. Ligvöjn hade di ente i denn tiden. Får brugte
di ha snickaren te å járra tjistor. Ja ved i min barndåmm så bode
där en framme i byen, såmm jore träsko. Denn hann jore ligtjistor
mä. - De va kvingorna i laved såmm ble bjudna did å klä. Di hade
svart papper åmm blomstorkrockorna. Å lagen fårr borännen me svar-
ta kårs, såmm va udklippta au papper. Di strödde me ene po väjana.

Di skolle träffas po ställed såmm liged va. Så vanka där kaffe
me jög. Te Lars Måns, när di skolle ta liged ud, så leste di fårr
liged, ingan de bars ud. Ja tror närapo di sjång en salm mä.

Så när di komm himm ijenn, så di såmm va bjudna såmm jästör,
di skolle te sårjehused å di andre te äresöléd. De va di andre
mannana i säcknen såkallad. Så va di mä å fyllde. Så va där skickad
öl där framm, å smör å fint brö å ost å brännevin. Där va au bya-
mannana.

Får, förr. Skjuttas, skiftas. Svart papper om blomsterkrukorna:
ännu brukligt i sorgehus i Lundatrakten.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förning.

Ja har vad mä å båred förning, när ja tjente i Dammstårp. Förning.
(till gillen.)
Drängen å ja vi hade så meed vi konne mäjta. De va risengrød
å steg å såckorkaga å smör å brö. Di hade jyva tenfad te å
slå risengröden po. (Di fick småga vimm såmm hade kokt den
bäste risengröden).

De va te begravning. Di hade sånna stora kalasor. När ja
tjente ti Lars Måns', så dö Måns Larsen, hans far. Å där kom
fint brö, så vi hade å eda en längor tid ettor.

Damstorp, gård i Hardeberga socken, Torna hd. Mäjta, makta,
orka. Jyv, djup. Småga, smaka.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Uppgifter om kvinnornas klädedräkt.

Di hade vallmads-tjortel; å spedetröja ellor aueliv. Får Kvinnornas
klädedräkt.
i varden hade fruentimmorna aueliv, när di va fina.

Så hade di färkle; tjärke-färkle å värdes-färkle.

Di hade särskilda träsko i tjärkan, tjärkesko di kalla.

Där va meed kalt i tjärkan, där va ente tjyllnad. (di haddevar
sina stolaställe i tjärkan).

Spedetröja, en trång stickad tröja med ärmarna. Aueliv, överliv,
livstycke av brokadtyg. Värdes-färkle, vardagsförläde.

"Julakaga".

Då va där många såmm skolle ha julakaga i denn tiden. "Julakaga".

Där va rackaren å skoleläraren.

Å där va di såmm va fattia å jick omkring å töjde te
julen.

Julakaga, här i betydelsen brödkaka, som från var gård i
byn skänkes bort till julen. "Rackaren", se särskild anteck-
ning där om. Töjde, tiggde.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skane
Tjärna
Ø. Tøn, und. Gudruna
Stjärnsång.

12. W.S. J. Ingess 2293

Berit Thor. Häggström
Född 1853, Ø Tøn

Di jick me stjarnan lille juläftan. De va di tre vise männen Stjärn-
ifrå Ysterlanned. Så fick di både brö å sul å brännevin. Di hade sång.
en visa di sjång, menn denn kommor ja rent ente ihu. Så hade di
en stång me stjarna, såmm di horra po. Di sto å dro 'en ronnt. Di
hade himma i stan. Di va holians te åren.

Lundslundsförslag, Sl.

13

LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2293

Skämtsamma upptåg om julen.

Upptåg
om julen.

Ongdåmmen hade rolet åmm julana mä. Drängana di jick å måga,
å tösorna di jick me sann i färkled. Va de nân såmm di va retade
po, så vräkte di ing 'ed, en fårfärli hov.
"Gå å måga."

Ann-da jul så jick di å va udklädda åmm kvällen. När ja tjente Utdrädnings
te Lars Jyns' här framme, så visste vi ente au ed, förän där va en
hel lyng. Å där va en såmm hade dra-spel. Å så jick di ing i stuan
å dansa. Å fruentimmorna va klädda te kara å karaha va klädda te
fruentimmor. Å fruentimmorna va varst te å syppa.

Di jore en gobbe åu en långhálms-tjäre å gamla lasa. Di fick Gubbe
av halm,
binga en vidor lase te ansikte. Di ställde in åppad dären å hade
skrevet en lapp.

14.

2293

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Nyårsfirande.

Smérna po lanned di smidde ud de gamla åred å ing de nya. Nyårs-
firande.

Di slo me släggan. De va po nyårsàftan. I Valltjárra jore di
ed. Å di skod ud de gamla åred å ing de nya. Så sad di himma
å spela kårt. Å di hade många lega får se för.

Jullekar.

Sko blacka: Di skode blacka. Di sad po en stol å hade itt Jullekar.
par stängor,å di va ronna,så di konne ente seda. Di rölla ongan
farr dämm. Di la stängorna övor stola,å där skolle di seda.

Ta pängana i den löna huan: Di hade en ronnor hua,sämm di
viste,å där lå en päng i. Å så bant di farr ögenen. Å så skolle
di tjylland huan. Så hållt di åpp katten i ställed farr huan. Så
hade di tjysst katten. (Löen,luden; hua,mössa).

Klya te månen: När ja tjente te Lars Jyns,så skolle di klya
te månen.

Skåne
V. Torna
En Ötorp

16.

2293

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

- Uppslag 1929 -

Uppslag 1929

Berit Anna Hansson

Solen på påskdagen.

De här snacket har vad sin en ble stor. Påskadás maren, Solen går
når de e klart, å solen e väl åppstån, så går honn ronnt. De runt på
va färr de, ad en tjäring hade sodded å sponged påskadá. Så påskdagen.
hade juled gåd ronnt, så skolle åsse solen gå ronnt. - De har
en án åsse vad färvéden po å se når solen honn jick ronnt.
Anledningen
därtill.

Sponged, spunnit (av spinga, spinna). En án "en annan" =
jag själv. Färvéden, nyfiken.

Midsommar.

Di meed gamle di kommor ja ihu di sa sanHans-da å sanHans-aftan. Midsommar.

Nu e där en gröning framme i byen. Po den tiden ja tjente, Majstång.
hade di majstång där. (Nufårtiden e här så många dansenöje.)
Majstången va en långor stage, å så itt kårs åppe i. Så jore di
kransa å hängde di po di däre armania. Så klädde di 'en me grönt
å alla sårtors blommor. De va dåattrana po gåraställen, såmm klädde
majstången. Di såmm tjente, di hade jo å skytta te de va ringt
kväll.

Där va järna nån såmm hade dra-spel. Så dansa di ringdánsa Dans vid
åsse, så spelemännen fick va mä. Di dansa närapo hela natten. Sin
fick di gå himm å ligga litt. De va holiens just, de e ente märt
denn natten.

Skytta, sköta. Holiens, tämligen.

Midsommar. (forts.)

Di hade bjilka i råmmen, å där satte di sanHans-blommor, S:t Hans-
å di para di ihoppa. Så skolle di se åmm di vre se te varandra. blommor.

Å åmm di va jifta, så skolle denn blomman såmm vissna fåst,
denn skolle fåst dö.

De va te Ola Jyns. Där konne di ente få den ena blomman te
å ble åppe. Menn hann dö de åred.

Di skolle pläckha nie sårtors blomstor å lägga onge hoejären, 9 sorters
så skolle di se vimm di fick te fästemann. Fastor honn tala åmm
honn tjente i lav me en tös te Lars Nels'. Å di skolle ta te
Kångsmarken å pläckha nie sårtors blomstor. Å di skolle di lägga
onger hoejären. Menn åmm marenen så sa tösen: "Veck me di rälie
blommorna!"

Midsommar (forts.)

Di skolle gå i kårväja å stå. Di skolle vänta po nån där Midsommar.
skolle komma. Menn di tala åmm där va en tös såmm så en ligstass. Att få veta
sin tillkommande.
Å då skolle ente honn leva te de ble missåmmarsaftan ijenn.

* Missåmmarsaftan skolle di eda en salt sill. Å då ble di mied
tåsstå åmm natten. Å denn karen, såmm skolle ble därras fästemann,
hann skolle komma å ji dämm vann. Di skolle drymma så. Di skolle
ente spega sillen. Di skolle eda såmm de förefans. Så skolle di
lägga se me desamma.

Ö.Torn i hoverisystemets tid.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skingatornana di skolle gå te haua te Lagåren. De va biskåppens Hoveri.
går. Di sa alltid Lagåren för i varden. Å di skolle tjöra äckor di
kalla. De va ingan Varhålmen hade gårén.

Di jick te haua allt ettesåmm di ble bodade. Di ble bodade po
äckor di kalla, å hänte bränne å tårr.

Di hade alltid kringböjda gaura för. När hongen skällde, så färsto
di, ad där va bod ette dåmm. De va lafoden såmm skicka bod ette dåmm.

Di hade koorna å säen po Lagåren, menn biskåppen bode näre i stan,
ve Tegnérsplassen.

Di fick var sina låttor å hysta. De va lafoden såmm mäta au
låttorna. Då hogg di me lia.

Tösorna di skolle mjylka po Lagåren. Di jick did åmm kvällen å
lå där åmm natten. Så skolle di mjylka åmm marnana. Sin skolle di
bära mjylken två å två po en stång nör te biskåppen.

Skingatornana, invånarna i "Skingtorn" Östra Torn. Gå te haua=
gå till hova= göra hoveriarbete. Lagåren, det folkliga namnet på
Helgonagården, som var biskopens löneboställe och låg utanför Helgona-
backen (nedriven på 1920-talet).

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om Trädgårdshusen.

En del av Östra Torns by (vid Lunds stads gräns och intill Getinge-
vägen) kallades Trägårshusen och invånarna där "Trägårshusarna". Man-
folken ifrån "Trägårshusen" skulle göra dagsverke i biskopens trädgård,
den s.k. "biskåppaträgåren" (sedermera handelsträdgård, nu en del av lasa-
rettets park - där medicinska och gynekologiska avdelningarna äro belägna
- anm. av upptecknaren). Fruntimren ifrån Trägårshusen skulle delta i
tvätterna hos biskopen. Där var stora tvätter.

Detta och annat slags hoveri upphörde på 1850-talet (I biskop Faxes
tid.)

2293

22.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

X
Rackaren.

"Vitrinär" de sa di ente i denn tiden; de va "rackaren". "Rackaren"

Hann flådde hästa å fick behålla skinged. Rackaren hann fick
ente mer än seda inganom dären. Hann skolle ha påska-kaga i-
frå värt ställe i byen. X

Seda, sitta, dären, dörren; påskakaga, en kaka bröd, som från
bönderna skänktes till vissa personer i byn.

Gåsavel.

Di hade need jäss himma. Di röga jäss. Vi fick gåsafitt Gåsavel m.m.
å gåsabryst, såmm va rögad.

Di skolle ha gás te Mårtensaftan. Ella hade di en anka.

Di såmm hade många jäss, så tjörde di te Malme. Där va
prångare, såmm to hela lassed. (Inge i Long där va de så en gás
å så en gás.)

Gåsafitt, gásflott. Prångare, månglare, utförsäljare.

2293

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

24.

Anna Måansson,

Östra Torn, Lunds landsförsamling.

Anna Måansson, husägare och väverska i Östra Torn, är född
där 1853 i samma hus som hon ännu bebor och som förut tillhört
hennes föräldrar. I ungdomen var hon ute och tjänade i byarna
i grannskapet men har annars sin mesta tid varit bosatt i Östra
Torn - eller "Skingatorn" som det förrö om benämndes. Anna Måansson
har gott minne för gammal folktro och folksed.

2293

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

25

Register.

1. A. Goenisse.
 2. B. Att få veta sin till-kommandes namn.
 3. D. Truls på backarna och hans söner och döttrar.
 4. F.G. Kyrkliga sedvänjor:
Kyrkogång, Offer till klockaren, Husförhör,
Nattvardsgång, Kyrkoskrift,
Stockstraff.
 - 5.
 - 6.
 - 7.
 8. J. Begravning.
 9. K. Förning till gillen.
 10. Kvinnornas klädedräkt.
 11. N. Jul- och nyårsfirande:
"Julakaga", Stjärnsång,
Upptåg om julen, Skjutning
m.m. på nyårsafton. Jul-lekar.
 - 12.
 - 13.
 - 14.
 - 15.
 16. Sole i påskdagen.
 17. Midsommar: Majstång och tydor på midsommarnatten.
 18. S:t Hans-örter.
20. R.S. Östra Torn i hoveri-systemets tid.
Dagsverken.
Rackaren.
- 21.
- 22.
23. U. Gåsavel.

Sk.
Torsa Ed
Ö. Torsa, Lunds länsdel.
1929

Västl. T. Tenges

2293

Bor. Anna Nansen f. 1855.

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M i d s o m m a r .

2293

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Uppgifter om jul- och nyårsfirande.

2293

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrkliga sedvänjor.

2293

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ur byns historia. Byns liv och arbete m.m.